KRAGERØ RÅDHUS

SKISSE TIL INTERIØRBEHANDLING

RAGNAR KRISTENSEN - YTTERSØ GÅRD
14-08-2017

INTERIØRBEHANDLING AV KRAGERØS RÅDHUS MED UTGANGSPUNKT I BIØRNS VILLA

Denne skissen til interiørbehandling av Rådhuset i Kragerø ble initiert ved henvendelse til undertegnede fra daværende byantikvar i Kragerø/Risør, Tanja Røskar, 9. mai i år og befaring på stedet gjennomført 15. juni. Bakgrunnen for henvendelsen var et ønske om å se på mulighetene for å gjennomføre en historisk fundert interiørbehandling av særlig kommunestyresalen, men også andre sentrale rom i bygningen.

Innledningvis må det sies at illustrasjonene og fargebruken i dette ideforslaget er begrenset av utilstrekkelig prøvetaging på stedet og ikke minst i fomidlingen fordi PC-skjermer tolker og viser farger kjøligere enn de i utgangspunktet er. For å se det samme som avsender må man bruke en fargekalibrert skjerm. I denne omgangen er skissene å forstå som ideer slik at det forutsettes noe romslighet i tolkningen.

Det ble ved befaringen særlig brukt tid på å gjennomgå kommunestyresalen/formannskapssalen, trapperommets videreføring til tredje etasje, baktrapp, samt fellesareal i annen og tredje etasje og kontorer i tredje etasje.

På bakgrunn av ønsket om å vurdere en historisk tilnærming ble ordførerens kontor gjennomgått og bevart himling og veggdekor fotografert, fargeavlest og registrert. For å kvalitetssikre en mest mulig korrekt avlesning/nyansering bør fargemålerresultatet sammenholdes med NCS fargevifte.

Det syntes åpenbart at rehabiliteringen på 1950-tallet medførte fjerning av de fleste overflater og spor etter den eldre bygningen ellers. Det er således begrenset hva som kan innhentes av dokumentasjon som underlag for en ny interiørfargeplan, men noen sentrale elementer finnes.

Det er mulig å nærme seg problemstillingen interiørendring ut fra en generell kunnskap om historisk fargebruk i ønskede perioder og/eller med fotfeste i bevarte farger/overflater/interiørelementer. Periodene som synes opplagt som konkret underlag er historismen gjennom siste halvdel av 1800-tallet frem til begynnelsen av 1900-tallet samt 1950-tallets funkis. I tillegg kan den overlappende perioden senempire brukes som inspirasjonskilde. Betraktes bygningen som sammensatt av interiørutviklinger fra forskjellige perioder bør tilnærmingen være tilsvarende differensiert om man ønsker å holde seg til etablert antikvarisk praksis.

Konkrete interiørspor etter husets tidligere beboere er særlig å finne i ordførerkontoret i første etasje. Her finnes bevart og delvis avdekket to tidlige perioder: Papirtapet satt opp av husets byggherre(frue) ca 1867 samt malt sjablon/felt veggdekor og malt himling utført av neste eier antagelig ca. 1884-1900. Himlingen har antagelig et eldre og enklere utført første fargelag under nåværende overflate, som ikke er avdekket/registrert. Ellers vil det sikkert finnes andre bevarte elementer som panel, gerikter etc. som inneholder spor etter tidligere benyttede farger, men generelt er det meste tildekket og sannsynligvis fjernet.

Inspirasjonsfaktorer:

På bakgrunn av kommunens eget hefte om rådhusbygningens historie sammenholdt med hva som synes å være bevart av bygningshistorie virker det formålstjenlig å dele husets stil/interiør inn i tre perioder og en egen inspirasjonsfaktor i arkitekten selv:

1867 Enkefru Boel Cathrine Biørn: Nybygget villa i sveitserstil/tidlig historisme.
Bevarte elementer: papirtapet i sal, salshimling (overmalt 1884-1900). Enkelte vinduer og gerikter?
1884 Henrich Bolman Biørn: Om og påbygget villa i sveitserstil/sen historisme.
Bevarte elementer: Dekorert himling i salen (oppmaling), malte veggfelter i salen, hovedtrapp og baktrapp, perlestaffpanel ved baktrapp. Enkelte vinduer og gerikter?
1952 Rådhusombygging, arkitektene Ullring og Zernichow: Eldre interiører rensket ut. Nytt i funkis.
Bevarte elementer: Fellesareal i annen etasje med repos, søyle og inngang til safe.
1867 Arkitekt Emil Victor Langlet: Tegnet enkefru Biørns villa som sto ferdig 1867. Langlet tegnet ellers Stor tinget, Rådhuset (senere fengsel) i Fredrikstad, Børsen i Drammen, Drammens Teater, Bokhandelens

hus etc. Mange av interiørene er antagelig overdekket/ombygget, men interiøret i Stortinget er bevart og kan benyttes som inspirasjonskilde. Bla, bruk av ådrede vinduer, dører og listverk. 1850/60-årenes åd-ring var ofte utført som lys ekeådring. Dersom det finnes bevarte vinduer og gerikter i Kragerø rådhus første etasje vil disse kunne undersøkes for om mulig å fastslå om ådring ble benyttet i enkefru Biørns villa - og hvilken type ådring som i såfall ble benyttet. Men generelt kan man la seg inspirere av hva man vet Langlet ellers fikk utført og som er typisk for tiden.

Til venstre foto av avdekket tapet fra 1867. Over en rekonstruksjon av tapetmønsteret. Bakgrunnsfargen på fotografiet går mot lilla og fargemålerens avlesning mer mot grårosa. I illustrasjonene er avleserens farge benyttet som forslag til veggfarge i rådhussalen.

Salen i første etasje. I dag delt opp i flere rom deriblant ordførerkontor. Ved ombyggingen i 1952 ble himlingen bevart i sin helhet,men blottlagt kun i ordførerkontoret. Kun øvre del av veggtrekket ble bevart og blottlagt over en gesimslist. Veggene under gesimslisten har moderne overflate. Salen har en eldre periode. Eldste veggoverflate er en papirtapet med gyldne stiliserte blomster på grårosa/lilla bunn. Den eldste og til tapetet tilhørende himlingsfargen er ikke avdekket.

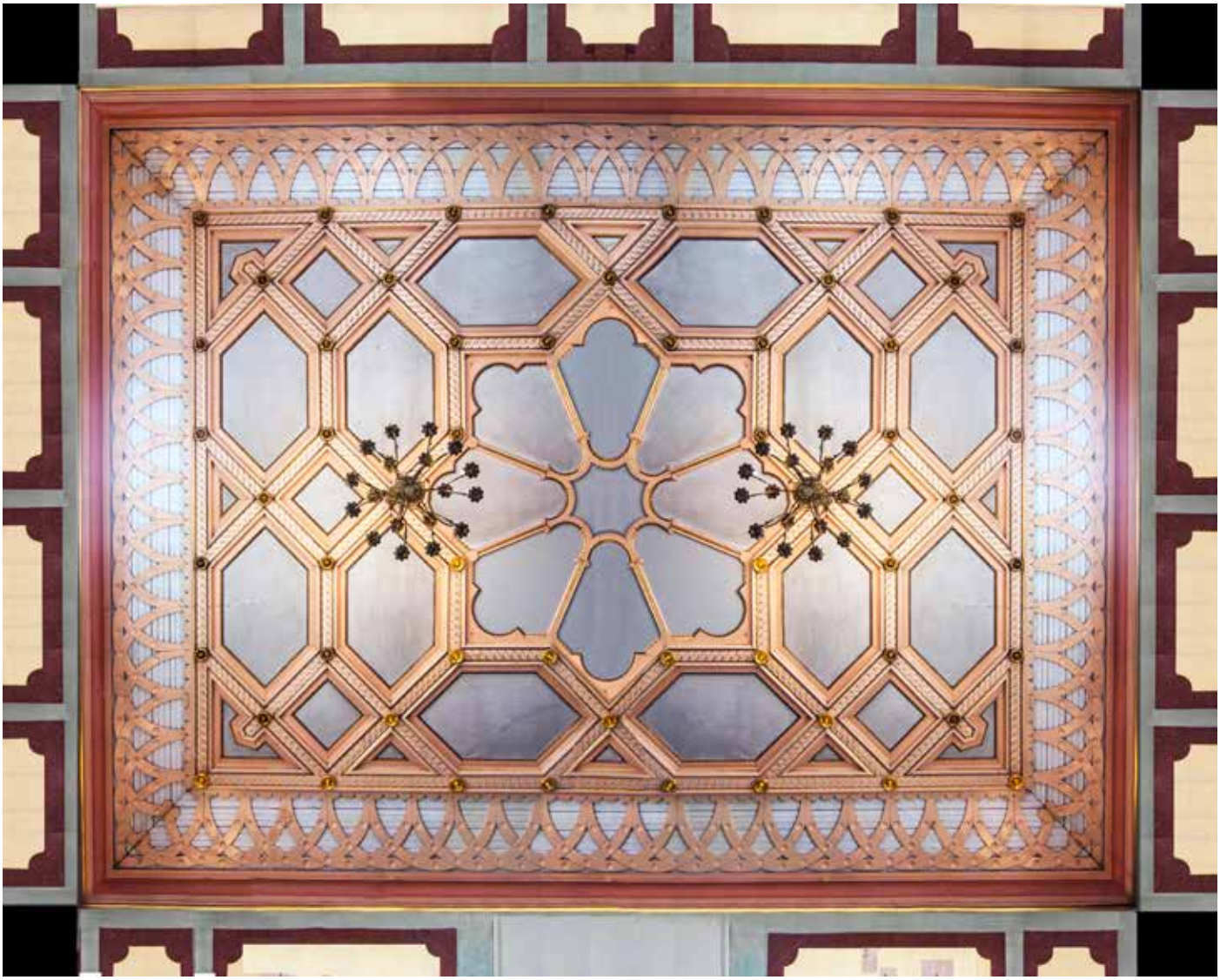

Detaljfoto av veggfelt fra siste kvartal av 1800-tallet. Her noe retusjert.

Trapper

Hovedtrappen er godt bevart. Den er utført i ek, lønn og alm og fargen er ikke ulik typen ekeådring som var populær i siste halvdel av 1800-årene, særlig tredje kvartal. Hovedtrappen ble i 1884 avsluttet i annen etasje, da tredje etasje fungerte som loft. I fobindelse med kommunal bruk er det derfor montert en moderne trapp som er lite heldig utformet. Det kan være en god ide å fjerne eller bygge om den moderne trappen til et mer tilpasset utseende. Jeg har laget to ideskisser til hvordan det kan gjøres på historisk basis.

Over: Baktrappen fra 1884 har antagelig bevarte fargerester og det vil i såfall være en god ide i tilbakeføre til disse. Det forutsetter en fargeavdekking. Dersom perlestaffpanelet på veggene også er opprinnelig kan veggene tilbakeføres på samme måte. I annet fall kan veggfargen velges fra en historismepalett og tilpasses trappens farger. Gulv, dører, vinduer, gerikter og himling likeså.

Kommunestyresalen og Formannskapssalen

De to viktigste offisielle rommene er plassert på loftet fra 1884 hvor bevarte trekonstruksjoner sammen med takformene gir en imponerende og gotisk kirkeromfølelse. Vinduenes utforming og plassering på fondveggen understreker dette inntrykket. Taklampen som muligens stammer fra en stue i første eller annen etasje passer godt i dette miljøet. Det gamle gulvet med brede bord og ujevnhet understreker opplevelsen av alder.

Inntrykket ødelegges av skarp og hard fargebruk, lite representative overflater og et virvar av elektriske kabler samt utstyr som kunne vært mer diskret plassert. Bildeopphenget bidrar til rotete uttrykk og den store serveringsluken kunne med fordel vært fjernet eller i det minste minimert. Man bør spørre seg om den ikke kan erstattes av et anretningsbord/skjenk. Det er lite veggplass i forhold til behovet og man ville vinne mye på å rydde opp i rotete elementer.

Portrettgalleriet danner i dag en rett stripe høyt på veggen. Portrettene bør samles i grupper og rammene endres fra hvite til mørkere, mahogny, bjerk, ek el. Eventuelt laseres/ådres i ønsket tresort. Glasskapet fungerer dårlig i hjørnet og kunne med fordel skiftes ut med en stiligere modell eventuelt et gammelt bokskap/glasskap fra tidligere tider. Noe med Kragerøhistorie? Stoler og bord bør skiftes ut med stiligere moderne møbler som kontrasterer det gamle, eventuelt kunne det lages tilpassede bord og stoler i ek formessig tilpasset det historiske. Utføres bordene i dobbelt lengde av dagens vil de antagelig stå noe stødigere. (historiske bord: ref. såkalte refectorytables - lange smale arbeidsbord for kjøkken, gjerne i ek).

Bevarte historiske interiørelementer i rådhussalen. Opprinnelig loft, men konstruksjon og former hever inntrykket til gotisk kirkeinteriør.

Gulvet er det opprinnelige loftsgulvet av solide brede furubord. De bevarte gulvene er godt synlige elementer som minner om alder og historie. Av den grunn bør man legge vekt på å tilpasse bruken til skjevhetene. Lenger konferansebord og muligens mekanikk under føttene for justering av benhøyde vil kanskje kunne gjøre skjevhetene lettere å leve med.

Kommunestyresalen. Skisse til ny interiørbehandling. Tekniske installasjoner utelatt fra skissen. Disse bør gjennomgås med konsulenter eller utførende for eventuell endring. Veggene er tenkt malt i bunnfargen fra den eldste papirtapeten i den opåprinnelige salen i første etasje, nå til dels ordførerkontor. Man kan også forestille seg å bruke et opptrykk av papirtapetet med blomsterdekor. Eventuelt utført malt med sjablon. Alt listverk foreslås skiftet ut med bredere profilerte lister. Fotlister, gerikter, vinduskarmer og rammer er tenkt ådret/lasert som eik (en moderne behandling på 1850/60-tallet. Trekonstruksjonene og gulvet er tenkt bevart slik de er uten ytterligere eller endret behandling. Himlingen er tenkt i en varm lysgrå/hvit som eventuelt kan dempes i retning mørkere grå. Serveringsluken tenkes minimert (trengs den egentlig?) og dørene tenkes utført med fyllinger for å bryte opp det harde plane uttrykket. Sveitserlistverk tenkes montert istedenfor de nåværende listene. De to ekestolene fra sorenskriverkontoret bør beholdes og gir en høytidelig og Kragerøhistorisk ramme for ordførers utførelse av vervet. Foldedørene bør også få fyllinger men males som veggen. Noe annet vil virke dominerende/rotete.

Fargeavlesermålt bunnfarge tapet 1867: S3005-Y50R

Avlest bunnfarge tapet justert til lysere S2005-Y50R for illustrasjonen

Tidstypisk himlingsfarge varm hvit S0502-R

Eksempel på lys ekeådring anno 1852 utført i 2003 av malermester Kai Tjønneng fra Porsgrunn.

De to gamle stolene (1880-1900) fra Kragerø Sorenskriverkontor bør bevares på stedet og brukes som ramme rundt ordførerrollen. De gir følelse av historie og kontinuitet og passer godt til det historiske i interiøret.

Kommunestyresalen med kopi av tapet 1867 / sjablonmalt vegg. Avlest bunnfarge 3005-Y50R. De stiliserte blomstene er på tapetet i gull og vil da stå mer frem. Eventuelt kan de males for mer diskret effekt.

Kommunestyresalen med kopi av tapet 1867 på veggene. Sett mot inngangen.

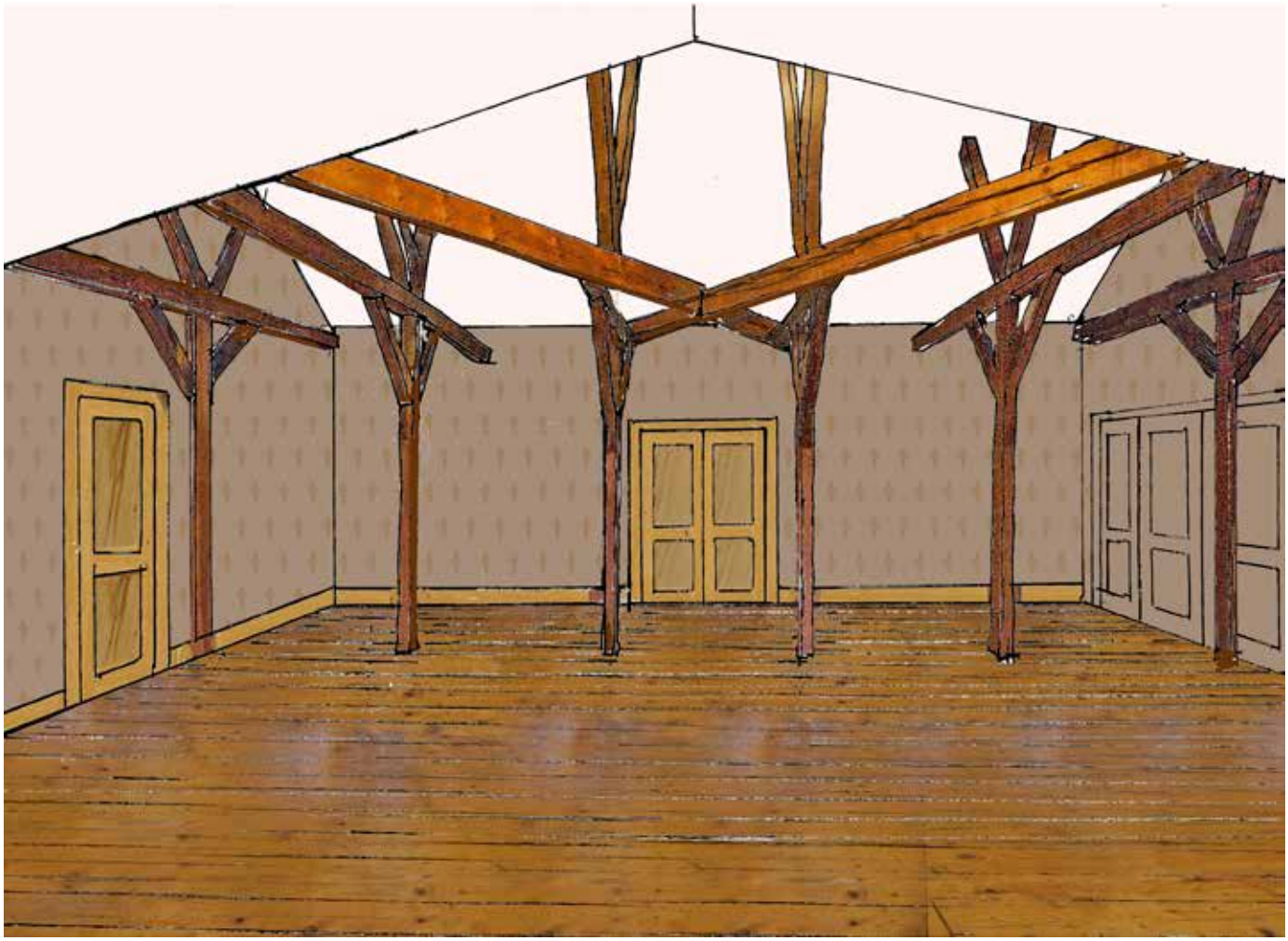

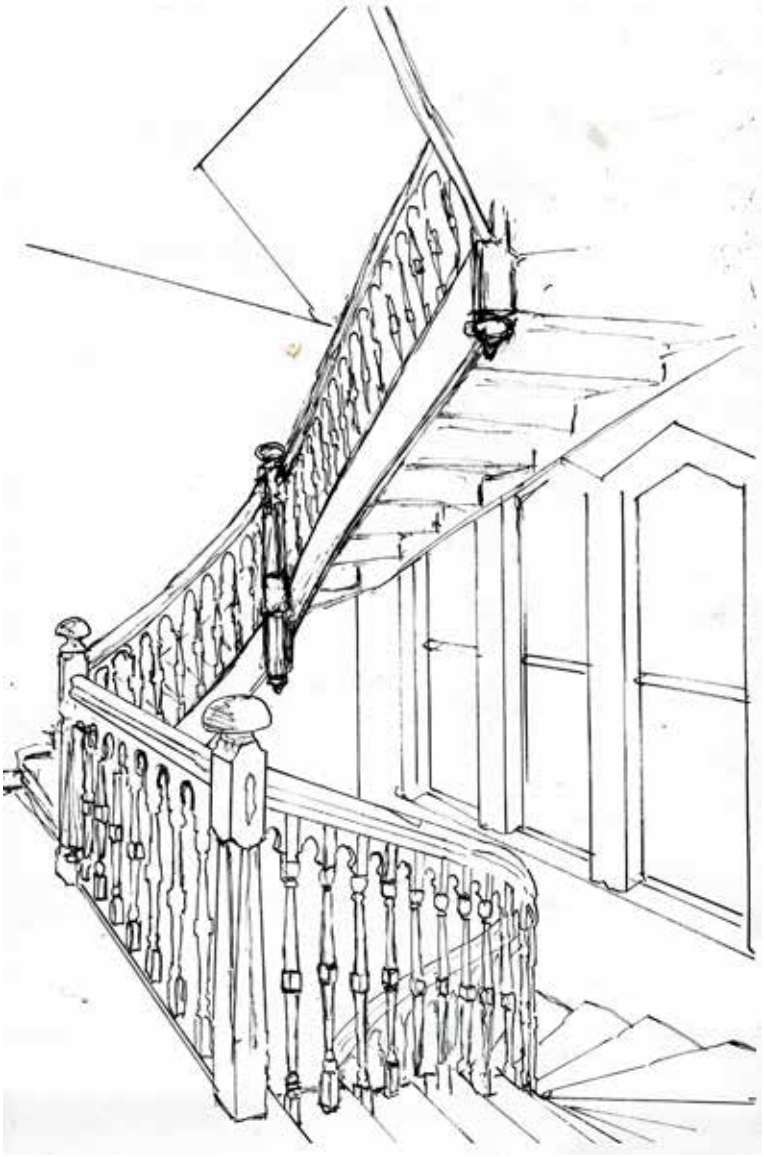

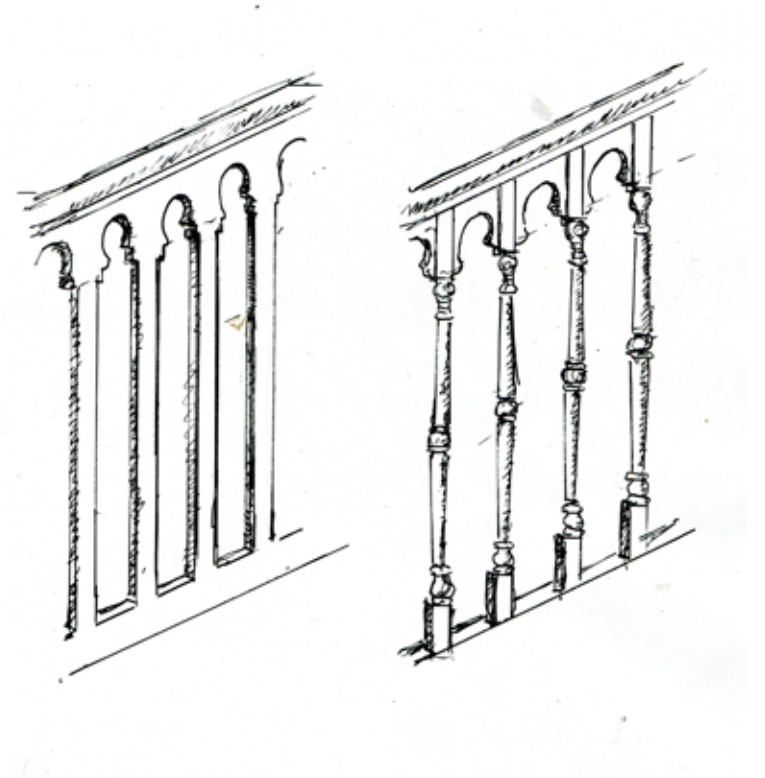

TILPASNING AV NY HOVEDTRAPP

Hovedtrappen fra annen etasje til loft/tredje etasje er relativt ny og svært nødtørftig utført med et institusjonspreg. Trappen er adkomst til kommunestyresal etc. og kan på den bakgrunnne godt tenkes utformet noe mer representativ enn dagens utforming.

En vanlig tenkemåte i behandling av historiske bygninger er å sørge for at nye tilføyelser ikke forveksles som opprinnelige. Dette kan likevel gjennomføres som tilpasning/kopi, men med detaljer som skiller fra den kopierte originalen.

Under er skissert to mulige løsninger: En flat løvsagskåret forenklet variant som tar opp i seg former fra den gamle hovedtrappen.

En annen løsning er å kopiere balustre fra eksisterende baktrapp og kombinere med buemotivet fra den gamle hovedtrappen. Balusteren er da dreiet gjennomført og all annen plastisk dekor sløyfet.

Den gamle hovedtrappen har utstikkende trapptrinn til siden. Hvorvidt det skal videreføres i en ny trapp eller om trinnene skal legges innenfor trappevangen er et åpent spørsmål.

I det kan også ligge en vurdering av om vanger og trinn i den nyere trappen skal beholdes og kun håndlist og balustre tilføyes nytt. Dialog med trappesnekker vil være avklarende.

Det bør utføres en detaljoppmåling av den gamle trappen(e) som arbeidsunderlag før utforming foreslås endelig.

Fellesareal i annen etasje. Antagelig innredet i 1952 ved den store ombyggingen til moderne rådhus. Stilen og utformingen gir assosiasjoner til skipsrederkontorer i datidens funkis. Interiøret er bevaringsverdig og bør få tilbake sin opprinnelige fargesetting. Det forutsetter en fargeundersøkelse hvor det avdekkes små felter på de forskjellige elementene. Bortsett fra selve salen i første etasje, er det nok dette rommet som har størst mulighet for korrekt og komplett tilbakeføring til sin tids totaluttrykk.

GENERELT OM FARGEBRUKEN 1830-75

Senempiren oftest ca 1830-50 kan overlappe noe med 1860-årene. Himlingene var lyse og harmonerte med vegger og gulv. Veggfarger med sorthetsgrad 20-40% og fargestyrke fra 5-30%. Vinduer ofte malt likt med dører. Ådring forekommer. Lystslottet Oscarshall bygges i slutten av denne perioden i tidlig historisme og inspirerte samtiden.

Historismens første periode 1850-70 er preget av veggfarger i sorthetsgrad under 30% med fargestyrke varierende fra 10-65%. Kulørtoner gjerne hentet fra elementærfargene. Takfarger i hovedsak hvite, men med fargesterke bjelker og andre elementer. Fargestyrke 30-60%. Vinduer hvite eller ådret. Dører ådres gjerne men kan også være hvite eller ensfarget med basis i veggfargen.

(Beskrivelsen her dels hentet fra Valderaune: Praktisk fargesetting av historiske interiører)

Over: Nybygget mellom de gamle fløyene fungerer etter min oppfatning godt. En forbedring kunen være å dempe fargekontraster ved å endre fargen på de nye konstruksjonene.

Til venstre: Kontorene på loftet samt korridoren har en fargesetting som virker vel frisk eller skarp. En fargesetting inspirert av historismeperioden vil etter min oppfatning gi et vennligere preg.

Dersom man skulle ønske å gå videre med ideene her, bør det settes av tid til noen fargeavdekkinger i Rådhuset. Ønsker man å la seg inspirere av det historiske, blir resultatet mest særpreget, lokalt og interessant om bygningen selv bidrar med underlaget. God kommunikasjon med utførende og eventuelle tekniske konsulenter er viktig.

Rapporten er utført av Ragnar Kristensen, Yttersø gård kunst antikviteter interiør. Yttersø gård, Elveveien 46, 3262 Larvik. Mobil 995 38 851 - E-post: yttersoe@restaurering.net - web www.restaurering.net